

Księgozbiór i działalność Biblioteki Sławistyki UŁ

Marzena Zawodzińska

Biblioteka Sławistyki Uniwersytetu Łódzkiego

Streszczenie

Celem niniejszego artykułu jest scharakteryzowanie działalności i księgozbioru Biblioteki Sławistyki, która jest sekcją Biblioteki Polonistycznej Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Łódzkiego. Autorka przedstawia krótki zarys historii biblioteki, jej profil i kolekcje. Biblioteka oficjalnie istnieje od 1 lutego 2005, gromadzi publikacje z języka bułgarskiego, chorwackiego, serbskiego i literatury słoweńskiej, różne inne źródła dotyczące przekładoznawstwa, językoznawstwa, teorii literatury i historii krajów południowosłowiańskich. Zbiory biblioteki są dostępne dla pracowników, absolwentów studiów podyplomowych i doktorantów Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Łódzkiego. W ciągu kilku miesięcy biblioteka najprawdopodobniej przestanie działać jako oddzielna jednostka i stanie się częścią jednej wielkiej biblioteki wydziałowej.

Słowa kluczowe

języki słowiańskie, biblioteki obcojęzyczne

Biblioteka Sławistyki Uniwersytetu Łódzkiego nie jest samodzielną placówką, stanowi sekcję Biblioteki Polonistycznej Wydziału Filologicznego UŁ. Zaczęła powstawać, gdy w roku akademickim 1995/96 przy Katedrze Historii Języka Polskiego i Języków Słowiańskich utworzono Zakład Filologii Słowiańskiej. Właściwie jeszcze przed rozpoczęciem zajęć, w czasie wakacji, rozpoczęto gromadzenie księgozbioru sławistycznego. Dary przychodziły z Instytutu Sławistyki PAN w Warszawie, z innych uczelni polskich, głównie z Uniwersytetu Jagiellońskiego i z uczelni zagranicznych (przede wszystkim z Bułgarii). Gromadzeniem zajęli się pracownicy Biblioteki Polonistycznej, a opracowaniem Oddział Bibliotek Zakładowych BUŁ. Księgozbiór usytuowany w pokojach, korytarzach i salach wykładowych Sławistyki przy al. Kościuszki 17 szybko się rozrastał.

Po przeniesieniu Katedry Filologii Słowiańskiej UŁ do budynku przy ul. Lipowej 81 (w lipcu 2004 roku) księgozbiór sławistyczny, liczący już ponad 5000 dzieł, rozlokowano w magazynach (w piwnicy) połączonych windą z czytelnią na parterze. Zgodnie z zarządzeniem nr 37 Rektora z dniem 1 lutego 2005 r. powołano na Wydziale Filologicznym UŁ Bibliotekę Sławistyczną jako sekcję Biblioteki Polonistycznej. Korzystać z niej mogą, wypożyczając książki na zewnątrz, pracownicy Katedry, doktoranci i studenci Filologii Słowiańskiej UŁ.

W bibliotece pracuje zawsze jedna osoba, oddelegowana z Biblioteki Polonistycznej średnio na 4 godziny dziennie. Zajmuje się prawie wszystkim, poczynając od zamówienia książki, na udostępnieniu jej czytelnikowi skończywszy. Od 2007 r. prowadzi również stronę internetową.

Księgozbiór

Biblioteka ma charakter mieszany - posiada zarówno zbiory, które można wypożyczać, jak i takie, które są dostępne wyłącznie na miejscu w czytelni. Dotyczy to księgozbioru podręcznego, wydawnictw oznaczonych "Tylko na miejscu", atlasów, albumów, map, encyklopedii, słowników, leksykonów, czasopism oraz dzieł wydanych przed 1900 r. Wszystkie zakupy oraz selekcje darów konsultowane są z wykładowcami. Dzięki temu można uniknąć gromadzenia publikacji, które nie służyłyby ani pracownikom, ani studentom.

W katedrze, przy której powstała biblioteka, do chwili obecnej istniały trzy zakłady skupiające specjalistów z dziedziny językoznawstwa, literaturoznawstwa, paleoslawistyki i kultury ludowej krajów południowosłowiańskich - Bułgarii, Serbii i Słowenii. Studenci kształcą się w dwóch specjalnościach: filologia południowosłowiańska (studia licencjackie) oraz filologia południowosłowiańska z kontekstem bałkanistycznym (studia magisterskie). Plan studiów obejmuje praktyczną naukę trzech języków słowiańskich, z których jeden jest podstawowy (bułgarski lub serbski). Student uzyskuje również dobrą znajomość teorii języka, historii, kultury i literatury danego narodu. Dlatego właśnie księgozbiór obejmuje literaturę bułgarską, chorwacką, serbską, słoweńską oraz publikacje z zakresu translatoryki, językoznawstwa, literaturoznawstwa i historii tych krajów.

Trudno wyobrazić sobie pracę slawisty bez słowników. W księgozbiorze podręcznym znajduje się bogaty ich wybór, poczynając od bułgarskich, poprzez serbskie, słoweńskie, chorwackie, macedońskie, rosyjskie, po niemieckie czy angielskie. W dziale polskim przeważają słowniki i encyklopedie ogólne: *Nowa encyklopedia powszechna PWN*, *Encyklopedia językoznawstwa ogólnego*, słownik ortograficzny, frazeologiczny, wyrazów obcych itp. Tu też można znaleźć encyklopedię *Obyczaje, języki, ludy świata*, *Słownik mitów i tradycji kultury* W. Kopalińskiego, sześć tomów *Słownika prasłowiańskiego*, ośmiotomowy *Słownik starożytności słowiańskich*, dwutomową *Wczesną Słowiańszczyznę*, na razie trzy tomy *Słownika etymologiczno-motywacyjnego słowiańskiej zoonimii ludowej* S. Warchoła oraz niedawno zakupiony leksykon *Jak czytać wizerunki świętych* J. Mareckiego. Następną półkę zajmuje *Bibliografia językoznawstwa slawistycznego* za lata 1992-1997 oraz *Bibliografia słowianoznawstwa polskiego* za lata 1996-2000.

Dział bułgarski obfituje w słowniki jednojęzyczne: frazeologiczne, synonimów, etymologiczne, wyrazów obcych, ortograficzne, terminów literackich, a nawet geograficzny. Na uwagę zasługuje często wykorzystywany sześciotomowy *Речник на българския език* N. Gerova. Nie brakuje też atlasów językowych i podręczników, takich jak najpopularniejsza, "pomarańczowa" *Граматика на съвременния български език* (T. 1-3). Badaczy historii niewątpliwie zainteresują łacińskie, tureckie, greckie oraz niemieckie źródła do historii Bułgarii. A studentów pierwszego roku - podręczny słownik bułgarsko-polski i polsko-bułgarski.

Równie bogaty jest dział serbski, chorwacki i macedoński. Paczki z darami z Belgradu przychodzą nawet kilka razy w roku, a każda z nich zawiera słowniki. Najważniejszy i największy z nich to *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Wychodzi od 1956 r., jak dotąd ukazało się bodaj 18 tomów, a całość zaplanowana jest na 40. Inna ciekawa pozycja to wydany w 1927 r. w Budiszynie *Serbsko-nemski slovník hornjołužiskeje reče* (T. 1) - nie ze względu na rangę, tylko na drogę, jaką przebyła ta książka, zanim stanęła na półce w Bibliotece Slawistyki UŁ. Otóż pieczętka ze swastyką informuje, iż w czasie wojny znajdowała się ona w zbiorach niemieckiej biblioteki w Krakowie.

Najskromniej prezentuje się dział słoweński, ale i tu można znaleźć niezbędne słowniki - polsko-słoweński, słoweńsko-polski, ortograficzne, synonimów i etymologiczne, jak chociażby *Etimološki slovar slovenskega jezika* F. Beziaja, na razie w dwóch tomach.

Ponieważ jest to biblioteka slawistyczna, najwięcej miejsca zajmują słowniki języków słowiańskich, do których zalicza się również rosyjski, czeski i słowacki. Ale w księgozbiorze podręcznym znajdują się także słowniki: polsko-angielski i angielsko-polski, grecko-polski, łacińsko-polski, niemiecko-polski, a ponieważ studenci ostatnio uczą się języka tureckiego - również turecko-polski.

Księgozbiór podręczny obejmuje wydawnictwa dotyczące religii - apokryfy, encyklopedie, leksykony, głównie polskie, ale też bułgarskie i serbskie, poza tym tłumaczenia Biblii na język polski, bułgarski, serbski i słoweński.

Studenci powinni czytać lektury w oryginale i w zasadzie po pierwszym roku nauki już mogą, ale zawsze chętnie sięgają po przekłady. W bibliotece znajdują dzieła literatury polskiej i powszechnej w przekładach słowiańskich oraz oczywiście, najbardziej poszukiwane, tłumaczenia literatur południowosłowiańskich na język polski. Dzisiaj niestety nie wydaje się zbyt wielu książek z tego kręgu kulturowego, zajmuje się tym kilka wydawnictw, przede wszystkim uniwersyteckich. Do niedawna ciekawe pozycje ukazywały się w Wydawnictwie Czarne, przede wszystkim w serii *Sulima*, ale też *Esej*, *Europejki*, *Inna Europa*, *Inna Literatura*, *Historia/Historie*. Ważnym dla slawisty wydawnictwem była i jest Agawa Grzegorza Łatuszyńskiego, który publikuje tu swoje prace literaturoznawcze i historyczne, antologie oraz przekłady poszczególnych dzieł. Wiele z tych pozycji biblioteka posiada w swoim księgozbiorze, jak chociażby niedawno zakupione: *Źródło żywego słowa* V. Popy, *Wędrówki* M. Crnjańskiego oraz *Bałkańskie przekleństwo* (o rozpadzie Jugosławii) i *W świecie wyklętych. Eseje o literaturze serbskiej i chorwackiej* G. Łatuszyńskiego.

Na szczególną uwagę zasługują jednak serie wydawnicze, które przeszły już do historii - dwie *Biblioteki Jugosłowiańskie*. Pierwsza powstała w 1930 r. z inicjatywy chorwackiego poety i prozaika, leksykografa i tłumacza literatury polskiej Julije Benešicia. Do wybuchu II wojny światowej ukazało się w niej 13 tomów przekładów z literatury serbskiej, chorwackiej i słoweńskiej, a także dwa dzieła o treści pomocniczej, takie jak *Uroda Jugosławii* Haliny Siennickiej oraz *Gramatyka języka chorwackiego czyli serbskiego* J. Benešicia. Wiele książek nie przetrwało wojny, około 17 tys. egzemplarzy, które znajdowały się w składnicy Biblioteki Polskiej przy ul. Świętojańskiej, uległo zniszczeniu w sierpniu 1944 r. [1] Biorąc pod uwagę fakt, iż nakłady poszczególnych tomów oscylowały wokół 1000-2000 egz. (np. *Cyganka z Dubrawki* - 1500, *Śmierć Smail-Agi Čengicia* - 2200), była to ogromna strata. W zbiorach biblioteki znajdują się trzy pozycje z pierwszej serii: *Śmierć Smail-Agi Čengicia* Ivana Mažuranića, antologia *Jugosłowiańska poezja ludowa w nowych przekładach polskich* oraz dwa egzemplarze wspomnianej gramatyki (jeden ze słownikiem, drugi bez), a także kilkanaście dzieł z drugiej. W 1970 r. z inicjatywy Wydawnictwa Łódzkiego powstała bowiem druga Biblioteka Jugosłowiańska, która w 1988 r. przyjęła imię Julije Benešicia. Żadne wydawnictwo, wcześniej ani później, nie opublikowało takiej ilości dzieł literatur południowosłowiańskich w tak dużych nakładach. Seria została wymieniona również z innego powodu. Otóż 28 października 2011 r. o godz. 17.00 w Pałacu Biedermanna odbyło się uroczyste otwarcie Centrum Naukowo-Badawczego UŁ "Bałkany na przełomie XX/XXI w.", połączone z promocją książki *Bośnia i Hercegowina 15 lat po Dayton. Przeszłość – teraźniejszość – perspektywy. Studia i szkice*. Uroczystości towarzyszyła wystawa książek Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego z serii *Biblioteka Jugosłowiańska* oraz krótka ich prezentacja przygotowana i wygłoszona przez pracownika Biblioteki Slawistyki UŁ.

Szczególne miejsce wśród zbiorów bibliotecznych zajmują publikacje pracowników katedry. Są często wypożyczane, a ich wystawa towarzyszy każdej akredytacji. Z dziedziny językoznawstwa na uwagę zasługują przede wszystkim prace dotychczasowego kierownika katedry, prof. Małgorzaty Korytkowskiej: *Ćwiczenia z gramatyki współczesnego języka bułgarskiego z wyborem tekstów* (współaut. G. Minczew, W. Stępiak-Minczewa), *Modalność imperceptywna* (współaut. R. Roszko), *Modalność interrogatywna* (obie stanowią drugą i czwartą część szóstego tomu *Gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej*), *Od zdania złożonego do zdania pojedynczego. Nominalizacja argumentu propozycjonalnego w języku polskim i bułgarskim* (współaut. W. Małdziewa), *Polsko-bułgarska gramatyka konfrontatywna* (współaut. V. Koseska-Toszeva i R. Roszko), *Podstawowe struktury zdaniowe współczesnych języków słowiańskich: białoruski, bułgarski, polski* (współaut. A. Kiklewicz) i wreszcie *Типове предикатно-аргументни позиции*, przetłumaczony na bułgarski piąty tom *Gramatyki konfrontatywnej bułgarsko-polskiej* pt. *Typy pozycji predykatowo-argumentowych*. Ponadto należy wymienić: *Określoność/nieokreśloność w rozwoju języka bułgarskiego i serbskiego* dr Agaty Kaweckiej, *Wyrażanie kategorii inchoatywności w językach polskim, bułgarskim i białoruskim* dr Julii Mazurkiewicz-Sułkowskiej, *Wyrażanie struktur polipredykatywnych w rozwoju języka bułgarskiego* dr. Ivana Petrova oraz *Езикът на BG info поколението i Компютърните технологии и българският език* byłej lektorki dr Ludmiły Kirowej.

Z dziedziny literaturoznawstwa ważne są dwie pozycje - *Gatunek - kreacja - tożsamość. Poetyka powieści Iwana Wazowa "Pod jarzmem"* prof. Ilji Paczewa oraz wydana w Nowym Sadzie *Poljska awangardna drama u Jugoslaviji (1945 - 1990)* prof. Jadwigi Sobczak. Wykładowcy Zakładu Paleosławistyki i Kultury Ludowej zajmują się przede wszystkim kulturą Słowian prawosławnych, prawosławną liturgią. Dlatego w zbiorach znajdują się takie publikacje, jak: *Слово и обред. Тълкуванията на литургията в контекста на други културно близки текстове* prof. Georgiego Minczewa, *Uczniowie Apostołów Słowian. Siedmiu Świętych Mężów* (oprac. M. Skowronek, G. Minczew), *Biblia Slavorum Apocryphorum. Novum Testamentum* (red. G. Minczew, M. Skowronek, I. Petrov), *Święta księga - ikona – obrzęd. Teksty kanoniczne i pseudokanoniczne a ich funkcjonowanie w sztuce sakralnej i folklorze prawosławnych Słowian na Bałkanach* prof. Georgi Minczewa oraz *"Świat cały ma Cię za obrońcę". Michał Archanioł w kulturze Słowian prawosławnych na Bałkanach* dr Małgorzaty Skowronek, ale też liczne przekłady: *Apokryfy i legendy starotestamentowe Słowian Południowych* (red. G. Minczew, M. Skowronek), *Nowe Tablice, czyli o cerkwi, Liturgii, nabożeństwach i utensyliach cerkiewnych objaśnienia Beniamina, arcybiskupa Niżnego Nowogrodu i Arzamasu* (wybór, przekład - I. Petrov, redakcja - G. Minczew), *Symeon z Tessaloniki O świętyni Bożej* (przekład - A. Maciejewska, redakcja - G. Minczew), *Złota moneta za słowo. Bułgarskie bajki i legendy ludowe* (wybór i wstęp G. Minczew), *Ziemscy aniołowie – niebiańscy ludzie. Anachoreci w bułgarskiej literaturze i kulturze* (wybór i wstęp G. Minczew).

Czasopisma

Zbiór wydawnictw ciągłych, podobnie jak zwartych, pochodzi przede wszystkim z darów, dlatego tylko niektóre tytuły uzupełniane są o nowe numery. Na szczególną uwagę zasługuje rocznik wydawany przez Katedrę Sławistyki - "Południowosłowiańskie Zeszyty Naukowe". To pismo sławistyczne o charakterze interdyscyplinarnym, publikowane w nim artykuły dotyczą zagadnień języka, literatury i kultury południowej Słowiańszczyzny. Wychodzi od 2004 r. i jak dotąd ukazało się dziewięć numerów. Niektóre z nich w całości poświęcone są jednemu zagadnieniu - np. homiletyce (nr 2).

Z polskich czasopism biblioteka posiada spore, choć niekompletne i już nie uzupełniane kolekcje "Rocznika Slawistycznego" oraz "Studiów z Filologii Polskiej i Słowiańskiej", a także kilka numerów "Zeszytów Naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego". Niedawno księgozbiór wzbogacił się o dwa nowe tytuły, ofiarowane przez ich redaktorów - łódzki rocznik "Studia Ceranea" oraz "Poznańskie Studia Slawistyczne". Warto zwrócić uwagę, że oba w mniejszym lub większym stopniu związane są z UŁ. Redaktorem "Poznańskich Studiów Slawistycznych" jest prof. Bogusław Zieliński, dyrektor Instytutu Filologii Słowiańskiej UAM oraz wykładowca w Katedrze Filologii Południowosłowiańskiej UŁ. "Studia Ceranea" natomiast wydaje Ceraneum - Centrum Badań nad Historią i Kulturą Basenu Morza Śródziemnego i Europy Południowo-Wschodniej im. prof. Waldemara Cerana. Kolegium redakcyjne "Studiów" ma charakter międzynarodowy i składa się ze specjalistów zajmujących się dziejami Bizancjum oraz Słowiańszczyzny Południowej i Wschodniej, ale jego trzon stanowią wykładowcy UŁ.

Biblioteka prenumeruje trzy językoznawcze czasopisma zagraniczne: "Български Език", "Palaeobulgarica" oraz "Съпоставително Езикознание". Dwa pierwsze wydawane są przez Bułgarską Akademię Nauk, trzecie - przez Sofijski Uniwersytet im. św. Klemensa z Ochrydy. Pisma te nie są dostępne online w subskrybowanej przez BUŁ bazie danych Central and Eastern European Online Library (C.E.E.O.L.), a zatem można je przeglądać tylko na miejscu w Bibliotece Slawistyki UŁ. Pozostałe bułgarskie czasopisma pochodzą z darów i w zasadzie nie są kontynuowane. Szkoda, bo stanowią ciekawą kolekcję periodyków poświęconych językowi (np. "Известия на Института за Български Език"), literaturze ("Литературна Мисъл"), folklorowi ("Български Фолклор"), a nawet muzyce ("Известия на Института за Музика").

Ze względu na profil katedry biblioteka gromadzi również czasopisma serbskie, chorwackie i słoweńskie. Wszystkie pochodzą z darów. Najbardziej aktywny pod tym względem jest Belgrad - kolekcja trzech z czterech posiadanych przez bibliotekę serbskich tytułów ("Slavistika", "Književna Istorija", "Јужнословенски филолог") ciągle powiększa się o nowe numery. Ze Słowenii najdłużej przychodziły egzemplarze literackiego pisma "Nova Revija" (ostatni numer z 2010 r.). Pozostałe dwa tytuły ("Jezik in slovstvo", "Slavistična Revija") zakończyły się na roku 2008. Jedno chorwackie czasopismo ("Slovo. Časopis Staroslavenskog Instituta u Zagrebu") w pełni zaspokaja potrzeby czytelników.

W 2008 r. z Giesen przyjechały ofiarowane bibliotece egzemplarze niemieckiego czasopisma "Zeitschrift für Slawistik". Był to dar jednorazowy, jednak bardzo wzbogacił zbiory, gdyż obejmował prawie wszystkie numery z lat 1956-2004.

Online

Biblioteka posiada stronę internetową, pod adresem www.bibslav.uni.lodz.pl. Jest to jedyne źródło informacji dla czytelników, dostępne w sieci, niestety z konieczności niekompletne - w dziale "Zbiory" można znaleźć właściwie tylko podział katalogu rzeczowego, zawartość księgozbioru podręcznego oraz listy darów z pięciu ostatnich lat. Wyszukanie konkretnej pozycji, nawet jeśli znajduje się na którejś z list, bywa czasochłonne. Nie jest to jednak prawdziwy katalog i uzupełnianie go o starsze dzieła nie ma sensu, zwłaszcza, że niedługo zbiory slawistyczne będą katalogowane elektronicznie, za pomocą programu Symphonia. Znajdą się wówczas w katalogu BUŁ. Już dziś natomiast przy pomocy informacji zawartych na stronie bez problemu można przygotować się do pracy w czytelni - przejrzeć listę książek tam się znajdujących oraz czasopism - wszystko to, wraz z sygnaturami, jest dostępne w dziale "Zbiory" oraz "Czasopisma".

Oprócz typowych dla strony bibliotecznej informacji, takich jak godziny otwarcia, regulamin, rys historyczny, nowości, znajduje się tu zbiór linków użytecznych dla każdego slawisty a także galeria zdjęć, którą powinni przejrzeć zwłaszcza studenci pierwszego roku, ponieważ zawiera nie tylko fotografie budynku przy ul. Lipowej wraz z zdobiącym go pięknym miniaturowym ogródkiem, ale także ilustrowaną instrukcję korzystania z biblioteki.

Pożegnanie

W tej chwili Biblioteka Sławistyki UŁ ma przed sobą ostatnie miesiące istnienia. Kiedy zostanie oddany do użytku nowy budynek Wydziału Filologicznego UŁ, a ma to nastąpić już w przyszłym roku akademickim, stanie się częścią jednej, dużej biblioteki wydziałowej. Nie wiadomo jeszcze, jak zostanie rozwiązany problem połączenia kilku księgozbiorów w sytuacji, gdy pojawią się książki o tych samych sygnaturach. W każdym razie niniejszy artykuł można potraktować jako podsumowanie działalności biblioteki, która przez 7 lat służyła wykładowcom i studentom, a za kilka miesięcy najprawdopodobniej przestanie istnieć jako osobny księgozbiór.

Przypisy:

[1] Rządowolska M., *Oficyna przy ulicy Piotrkowskiej. Działalność Wydawnictwa Łódzkiego w latach 1957-1996*, Łódź 2007.

Informacja o autorze:

mgr Marzena Zawodzińska – pracownik Biblioteki Sławistyki Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Lipowa 81, 90-568 Łódź, tel. 42 665 53 51, e-mail: biblslav@uni.lodz.pl